

Nr 78.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändrade bestämmelser om lokalporto m. m.; given Stockholms slott den 11 februari 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustaf Andersson.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson.

I skrivelse den 7 mars 1942, nr 55, anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa skyndsamt utredning och för riksdagen framlägga förslag angående möjligheter för sockenområden, poststationsområden och annars tätt bebyggda orter att i större utsträckning utnyttja lokalportot.

Genom beslut den 13 mars 1942 anbefalldes Kungl. Maj:t generalpoststy-Bihang till riksdagens protokoll 1944. 1 saml. Nr 78—80.

relsen att skyndsamt verkställa ifrågavarande utredning och inkomma med förslag i ärendet. Samtidigt bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för kommunikationsdepartementet att tillkalla högst tre personer att såsom sakkunniga biträda generalpoststyrelsen med utredningen.

Med stöd av bemyndigandet förordnade jag den 27 mars 1942 ledamoten av riksdagens första kammare, hemmansägaren J. G. Karlsson i Gillberga samt ledamöterna av riksdagens andra kammare, hemmansägarna E. Hansson i Vännäsby och O. E. Werner i Höjen att såsom sakkunniga biträda generalpoststyrelsen vid den åt styrelsen anförtrodda utredningen.

Sedan utredningen slutförts, har *generalpoststyrelsen* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 januari 1943 framlagt resultatet av densamma.

Generalpoststyrelsens förevarande skrivelse upptager inledningsvis en utförlig redogörelse beträffande lokalportots uppkomst och utveckling, inbegärden av nu gällande föreskrifter i ämnet samt framställda reformyrkanden i fråga om grunderna för lokalportots tillämpning ävensom en översikt av förhållandena i främmande länder med avseende å förekomsten av samt reglerna för lokalporto. Jag hänvisar i dessa avseenden till skrivelsen. Här inskränker jag mig till att lämna en kortfattad redogörelse för innehållet i nu gällande bestämmelser beträffande rätten att använda lokalporto samt för vissa viktigare postala förhållanden av betydelse för den föreliggande frågans bedömande.

Omfattningen av lokalportorätten regleras för närvarande genom ett på grundval av riksdagens beslut utfärdat kungl. brev av den 18 maj 1934. Enligt detsamma skola de särskilda avgifter, som stadgats eller komma att stadgas för lokalbefordran av vissa slags postförsändelser, gälla

dels beträffande försändelse, som inlämnas å fast postanstalt eller som dit inkommer utan att hava vare sig behandlats av lantbrevbärare eller genom postverkets försorg befordrats å järnvägs-, ångbåts- eller landsvägslinje och vilken från nämnda postanstalt eller annan fast postanstalt å samma ort tillställas adressaten direkt eller genom lokalbrevbärare;

dels ock, oberoende av det sätt, varpå posten befordras eller utdelas, beträffande försändelse, som postbehandlas allenast inom stad, köping eller liknande samhälle eller allenast inom särskilt av Kungl. Maj:t fastställt lokalporto område.

Särskilda lokalporto områden hava av Kungl. Maj:t fastställts för Stockholm och Göteborg.

Tre olika faktorer inverka sålunda bestämmande på frågan, huruvida en försändelse får taxeras såsom lokalförsändelse, nämligen beträffande försändelser

inom stad (med undantag av Stockholm och Göteborg) samt inom köping eller liknande samhälle de administrativa gränserna,

inom Stockholm och Göteborg en oberoende av städernas administrativa gränser uppdragen gräns för ett särskilt s. k. lokalporto område samt

inom landet i övrigt sättet för postens befordran eller utdelning.

Denna olikhet i grunderna för lokalportots giltighet i städer och stadsliknande samhällen å ena sidan och på landsbygden å andra sidan är anledningen till att spörsmål om lokalportots tillämplighet under senare år upprepade gånger blivit aktuella.

Portosatserna för riksbrev å ena och lokalbrev å andra sidan äro för närvarande följande:

Brevets vikt	Avgift i öre	
	Lokalporto	Riksporto
högst 20 gram	10	20
» 125 »	20	40
» 250 »	30	60
» 500 »	40	

Postanstalter finnas för närvarande av tre olika slag, nämligen postkontor, postexpeditioner och poststationer. Postkontoren och postexpeditionerna, vilka förestås av postmästare respektive stationsmästare, äro fullständiga postanstalter och hava i regel inrättats i städer och stadsliknande samhällen. Poststationerna betjäna i flertalet fall den egentliga landsbygden och äro i redovisningshänseende underställda visst postkontor. På vissa orter, där rörelsens omfattning icke påkallat inrättande av någon postanstalt, finnas postombud, som mottaga och utlämna post.

För *utdelning av post* finnes lokalbrevbäring, lådbrevbäring och lantbrevbäring. Lantbrevbärarna — åkande eller gående — mottaga och utdela jämväl värdeförsändelser, postanvisnings- och giromedel samt förmedla insättning i postsparbanken.

Korrespondent kan för befordran av försändelser till och från postanstalt begagna lösväska. Flera korrespondenter kunna förena sig om en och samma väska. Lösväska befordras antingen genom väskägarens egen försorg eller genom postverkets befordringsmedel.

Utan användande av lösväska kan s. k. löspost under vissa förutsättningar utlämnas genom landsvägspost (postförare).

Inledningsvis torde slutligen *det ekonomiska resultatet av poströrelsen på landsbygden* böra uppmärksammas. Enligt den av generalpoststyrelsen senast i detta ämne verkställda utredningen, vilken ägde rum år 1936 och avsåg förhållandena under år 1934, härrörde överskottet av poströrelsen för sistnämnda år, 15 miljoner kronor, till 1,5 miljoner kronor från landsbygdens poströrelse, medan återstoden utgjorde inkomst från städer och stadsliknande samhällen. Med städer och stadsliknande samhällen förstods härvid sådana orter, som i postalt hänseende betjänades av postkontor eller postexpeditioner, och till landsbygden hänfördes poststationsområdena. Sedan år 1934 hava dock kostnaderna för postföring på landsväg så väsentligt stegrats, att det enligt generalpoststyrelsens mening måste anses tveksamt, huruvida poströrelsen å landsbygden för närvarande över huvud taget lämnar något överskott.

Efter denna återblick på gällande bestämmelser och bestående postala förhållanden övergår jag nu till att närmare redogöra för generalpoststyrelsens granskning av olika *möjligheter att utvidga användningen på landsbygden av lokalporto för postförsändelser*. Styrelsen säger sig hava för detta ändamål prövat tre olika alternativ, enligt vilka lokalportoområde skulle utgöras av sockenområde, postanstalts adressområde eller tätt bebyggt ort.

Beträffande möjligheten att tillämpa lokalporto inom sockenområde anför styrelsen bland annat följande.

Vid 1941 års utgång voro inom Sveriges 2 353 landskommuner belägna tillhopa 3 789 fasta postanstalter. Dessa postanstalter fördelade sig på följande sätt:

	Antal	%
landskommuner utan postanstalt	503	21.4
» med 1 postanstalt	1 067	45.3
» » 2 postanstalter	379	16.1
» » 3 »	166	7.1
» » 4 »	97	4.1
» » 5 »	42	1.8
» » mer än 5 postanst.	99	4.2
	<hr/> 2 353	<hr/> 100.0

De landskommuner, vilka sakna postanstalt, äro till största delen små och hava i allmänhet ansetts kunna i postalt hänseende nöjaktigt tillgodoses med lantbrevbäring eller postombud. I Skåne är t. ex. nära $\frac{1}{3}$ av landskommunerna utan postanstalt inom respektive områden. Av Gotlands 90 landskommuner sakna 38 postanstalt. I nordligaste Sverige är varje kommun försedd med postanstalt, oftast med flera sådana. Inom Norrbottens län finnas exempelvis endast 25 landskommuner men 239 postanstalter, d. v. s. i medeltal i det närmaste 10 postanstalter per kommun. Som exempel kan nämnas, att Gällivare och Jukkasjärvi kommuner hava vardera 24 postanstalter och Nederluleå kommun 18. Att under sådana förhållanden lägga kommunindelningen till grund för lokalportots tillämpning synes icke kunna ifrågakomma. En sådan uppdelning skulle helt naturligt icke fylla berättigade krav på rättvisa.

Det må också framhållas, att postförhållandena äro ordnade utan hänsyn till kommungränserna. Lådbrevbärings-, lantbrevbärings- och postföringslinjerna korsa ofta kommungränserna. På grund härav förekommer det ofta, att en postanstalts utdelningsområde täcker delar av två eller flera kommuner. Det finnes också exempel på att en kommungräns går genom en by, så att byns invånare tillhöra olika kommuner. Det torde därför, särskilt i större kommuner, knappast vara möjligt för vare sig avsändaren eller postpersonalen att i varje fall avgöra, huruvida adressaten är bosatt i samma kommun som den, där adresspostanstalten är belägen. Ofta äro postförbindelserna sådana, att post från avsändare i en del av en kommun till adressater i en annan del av samma kommun måste befordras över en postanstalt i en angränsande kommun, d. v. s. en lokalförsändelse skulle således postbehandlas inom två olika lokalportoområden, vilket ju måste anses principiellt felaktigt.

Av det nu sagda torde framgå att, om kommungränserna lades till grund för landets indelning i lokalportoområden, dessa gränser icke skulle kunna

följas överallt. Avvikelser, betingade av postala och andra förhållanden, bleve nödvändiga i mycket stor utsträckning. Vid bestämmandet av dessa avvikelser skulle säkerligen ofta uppkomma motsättningar mellan korrespondenternas och postverkets intressen. Avvägningen emellan dessa skulle bli mycket ömtålig och förutsätta en ingående undersökning av de lokala förhållandena över hela landet. Särskilda svårigheter skulle möta, då det gällde att sammanföra de 503 landskommuner, som icke äro försedda med postanstalt, med andra kommuner till särskilda lokalportoområden. För att den nu ifrågasatta anordningen skulle kunna tillämpas, skulle fordras att särskilda förteckningar upprättades för varje postanstalt över de postanstalter, byar, gårdar och dylikt, till vilka lokalporto gällde. Detta måste anses innebära ett steg bakåt i riktning mot det före år 1855 gällande zontariffsystemet, då särskilda posttaxor måste utfärdas för varje postanstalt.

I samband med en utredning rörande lokalportofrågan, som vissa postmyndigheter på styrelsens uppdrag haft att verkställa i anslutning till den av styrelsen föranstaltade undersökningen, redogjordes i en särskild memororia för de olika sätt, på vilka frågan enligt riksdagens direktiv kunde tänkas ordnad. Bland annat redogjordes ingående för nyssnämnda förslag att låta varje kommun utgöra ett lokalportoområde. Icke någon av de i detta hänseende hörde 50 postmästarna eller 7 postdirektörerna har ansett sig kunna tillstyrka detta förslag. Generalpoststyrelsen finner också för sin del, att det måste anses alldeles ogörligt att lägga kommunindelningen till grund för nya bestämmelser om lokalportots tillämpning å landsbygden.

Kommunernas antal är 2 524 och postanstalternas 4 180. Med kommunerna som lokalportoområden måste därför postverkets portoförlust bli betydligt större än med poststationsområdena som lokalportoområden. Då poströrelsen å landsbygden icke torde lämna något överskott, synes en lösning av lokalportofrågan enligt poststationslinjen av ekonomiska skäl vara att föredraga framför kommunlinjen, även om den sistnämnda vägen varit praktiskt framkomlig.

Med förslaget att tillämpa lokalporto inom poststationsområde torde hava avsetts, anför generalpoststyrelsen, att en postanstalts adressområde och dess lokalportoområde skulle sammanfalla. Lokalportot skulle således gälla för brev, som utväxlades mellan korrespondenter inom en och samma postanstalts adressområde, oberoende av det sätt, på vilket posten befordrades eller utdelades.

Av inom postverket gjorda beräkningar framginge, fortsätter styrelsen, att därest nu ifrågavarande förslag genomfördes postverket skulle åsamkas en årlig inkomstminskning av omkring 480 000 kronor, så länge nuvarande brevporto gällde och under i övrigt oförändrade förhållanden.

Efter att hava omnämnt, att styrelsen över förevarande förslag infordrat yttranden av vissa postmästare och stationsmästare, anför styrelsen beträffande förslaget följande.

I de inkomna yttrandena har förslaget genomförande i allmänhet tillstyrkts. Man har ansett, att de föreslagna bestämmelserna innebära en avsevärd och välbehörlig förenkling i förhållande till nuvarande föreskrifter, vilka i många fall te sig obegripliga för allmänheten och fordra stor lokal-känedom hos postfunktionärerna för att rätt kunna tillämpas. För närvarande ske ofta lösenbeläggningar, som vålla irritationer och slitningar. I ett fåtal yttranden har även framhållits, att privat utdelning av försändelser förekom-

mer, beroende på det höga riksportot. Det skulle här gälla försändelser från korrespondenter med stor post, såsom elektricitets-, hästförsäkrings- och brandförsäkringsföreningar samt kommunalmyndigheter och kommunala krisorgan. Denna utdelning förmodades till stor del komma att återföras till postverket, om lokalportots tillämplighetsområde skulle utvidgas på föreslaget sätt. Härigenom skulle den förlust, som förslaget realiserande medför för postverket, minska.

Men förslaget genomförande skulle även medföra olägenheter. Med hänsyn till att någon tillfredsställande kontroll icke kan utövas rörande frankeringen av brev, som befordras med brevlåda å landsvägsbuss eller annan linjeautomobil, spårvagn, rälsbuss eller eljest med järnväg på annat sätt än i postkupés brevlåda eller med brevlåda, som medföljer postförare, hava vissa postmästare ifrågasatt undantag från lokalportot för brev, som nedläggas i sådana brevlådor, s. k. rörliga brevlådor. Från andra håll har påpekats, att post till postombud och lösväskägare i vissa fall under beföringen från och till adresspostanstalten passerar annan postanstalt, i vissa fall flera postanstalter. Det har ansetts orimligt, att lokalporto i dylikt fall skulle gälla. Anledningen till att postbeföringen ordnats på nu ifrågavarande sätt är i allmänhet, att posten skulle försenas, om utväxlingen skulle ske med den postanstalt, som ligger närmast postombudet respektive väskägaren.

För Stockholms vidkommande skulle förslaget genomförande medföra, att försändelser från Stockholm till åtskilliga avsides belägna orter, exempelvis Harö (vid Sandhamn) och Svartlöga (vid Blidö) — å vilka platser postombud, lydande under postkontoret Stockholm 1, finnas — skulle draga lokalporto, medan riksporto skulle tillämpas för närmare Stockholm belägna platser, såsom Vaxholm, Gustavsberg, Klinten etc. Riksporto skulle gälla mellan exempelvis den å ön Möja befintliga poststationen med samma namn och det under postkontoret Stockholm 1 lydande postombudet i Långviksnäs, men lokalporto skulle utgå mellan Långviksnäs och Stockholm.

Inrättandet av poststation å plats, där postombud tidigare fungerat, skulle medföra att korrespondenterna ginge miste om lokalporto mellan den förutvarande adresspostanstalten och den nyinrättade. Varje nyinrättande av poststation skulle för övrigt medföra beskränning av tidigare utgående lokalporto.

Samma starka opinion för en lösning av lokalportofrågan enligt principen adressområde lika med lokalportoområde, som enligt den av generalpoststyrelsen verkställda undersökningen varit rådande hos postverkets linjeförvaltningar, hade emellertid, meddelar generalpoststyrelsen, icke kommit till uttryck hos distriktsförvaltningarna. Tre postdirektörer hade bestämt avstyrkt en ändring enligt denna princip; de fyra återstående hade visserligen tillstyrkt, tre dock med vissa modifikationer, huvudsakligen beträffande post, som befordras med rörliga brevlådor, samt för post till postombud och lösväskägare, där posten befordras förbi annan postanstalt.

Det tredje alternativet för frågans lösning går ut på tillämpning av lokalporto inom tätt bebyggda orter. Generalpoststyrelsen erinrar med avseende å detta alternativ, att enligt nu gällande bestämmelser varje försändelse, som postbehandlas allenast inom stad, köping eller liknande samhälle skall anses såsom lokalförsändelse oberoende av det sätt, på vilket posten befordras eller utdelas. Tvekan kunde emellertid, anför generalpoststyrelsen,

råda beträffande frågan, vilka samhällen som vore att hänföra till »liknande samhälle». Med detta uttryck måste tydligen förstas samhälle, som ur bebyggelsesynpunkt liknade stad eller köping. Styrelsen anför härom vidare.

Enligt de statliga föreskrifter, som reglera byggnadsverksamheten (stadsplanelagen och byggnadsstadgan) skiljer man mellan stad, stadsliknande samhälle på landet samt den egentliga landsbygden.

Stadsliknande samhällen på landet äro enligt denna indelning köpingar samt »annat samhälle, där vid denna lags (stadsplanelagens) ikraftträdande den för städerna stadgade ordning för bebyggande skall iakttagas». Vidare räknas hit »tätare befolkad ort på landet», för vilken Kungl. Maj:t förordnat, att stadsplanelagens regler för stad skola äga tillämpning. De sistnämnda båda grupperna »samhällen» äro municipalsamhällena. Genom Kungl. Maj:ts förordnande att stadsplanelagens regler för stad skola äga tillämpning sker en municipalbildning. Det är emellertid icke alla municipalsamhällen, som här avses. Förordnande om municipalbildning kan av Kungl. Maj:t meddelas med hänsyn till andra omständigheter än bebyggelsen, såsom med hänsyn till brandskydd, hälsovård och allmän ordning, då förordnandet kommer att avse tillämpning av respektive brandstadgans, hälsovårdsstadgans och ordningsstadgans bestämmelser angående stad. Det municipalsamhälle, som bildas ur bebyggelsesynpunkt, skall till skillnad från de övriga municipalsamhällena hava stadsplan. Av våra för närvarande 245 municipalsamhällen hava 41 icke stadsplan. De sistnämnda måste därför anses falla utanför definitionen.

Det förtjänar anmärkas, att stadsplan icke behöver sträcka sig över hela det område, som ligger inom stadens, köpingens eller municipalsamhällets gränser.

Karaktéristiskt för denna grupp av samhällen är, att bebyggelsen nått en större omfattning och förekommer mera koncentrerad.

Inom gruppen *den egentliga landsbygden* skiljer man på två slag av områden, där bebyggelsen regleras, nämligen områden för byggnadsplan och för utomplansbestämmelser. Byggnadsplan och utomplansbestämmelser fastställas av länsstyrelse inom sådana orter, där större byggnadsverksamhet är att förvänta. Områdena äro till sin omfattning utmärkta genom länsstyrelsens beslut. Här behöves icke hava skett någon större bebyggelse för att länsstyrelse skall meddela förordnande om upprättande av plan eller bestämmelser, utan det fordras blott, att man väntar sådan bebyggelse. I princip kan man icke jämföra dessa byggnadsplaneområden och utomplansbestämmelseområden med städer, köpingar och municipalsamhällen, låt vara att de också kallas för »samhällen» (stationssamhällen och villasamhällen). De äro till antalet många och till sin storlek mycket olika.

Enligt den nu gällande definitionen för lokalportot anses byggnadsplaneområden och utomplansbestämmelseområden falla utanför lokalportoområdet. Det lär heller icke vara möjligt, framhåller generalpoststyrelsen, att vid en utvidgning av lokalportots tillämplighet å landsbygden stanna för sådana områden, om vilka här är fråga. Skulle man så göra, skulle för övrigt den glesare befolkade delen av landsbygden ställas helt utanför lokalportoförmanen.

Nya bestämmelser om lokalporto på landsbygden anser generalpoststyrelsen på grund av vad sålunda anförts icke kunna bygga på annat än rent postala förhållanden. Orsaken till det rådande missnöjet med nuvarande be-

stämmelser torde enligt styrelsens mening icke kunna undanröjas, med mindre lokalportots tillämpning i största möjliga utsträckning göres oberoende av sättet för postens befordran och utdelning, liksom fallet för närvarande är beträffande städer och liknande samhällen. Det avgörande måste vara, huru platsen för försändelsens avlämnande till postbehandling postalt sett är belägen i förhållande till platsen för försändelsens utlämnande till adressaten.

En lösning efter denna linje skulle enligt generalpoststyrelsen åvägabringas, om en postanstalts adressområde och dess lokalportoområde bringades att sammanfalla, eller med andra ord om lokalporto tillämpades för försändelser, som utväxlades mellan korrespondenter inom en och samma postanstalts adressområde, d. v. s. det förslag, som nu varit föremål för särskild undersökning vid postanstalterna.

Styrkan hos denna definition låge, framhåller styrelsen, i att den — i motsats till den nu gällande — vore synnerligen lätt att tillämpa. Då var och en visste sin egen postadress och postadressen till de personer, med vilka han skriftväxlade, borde någon tvekan aldrig behöva råda, om lokalportot vore tillämpligt eller icke. Hade adressaten samma postadress som avsändaren, skulle lokalporto utgå, i annat fall riksporto.

I distriktsförvaltningarnas yttranden över nu ifrågavarande förslag hade ifrågasatts vissa undantag från den föreslagna definitionen. Dessa undantag skulle gälla följande fall, där lokalporto icke skulle få ifrågakomma:

1) då försändelse befordras i brevlåda, som fortskaffas å en befordringslinje (järnväg, spårväg, landsväg eller sjöledes) med sådan sträckning, att vid brevlådans tömning icke kan fastställas, att brevet är lokalförsändelse,

2) då försändelse utdelas genom, respektive inkommer från postombud eller i genom postverkets försorg befordrad lösväska i sådana fall, då posten mellan postombudet respektive lösväskägaren och den utväxlande postanstalten befordras förbi annan postanstalt, d. v. s. då korrespondent såsom sin adresspostanstalt har en annan postanstalt än den, inom vars naturliga adressområde han är bosatt,

3) då försändelse mottages och utdelas såsom s. k. löspost av postförare, som färdas mellan olika postanstalter,

4) då försändelse avlämnas till eller utdelas av lantbrevbärare å linje, som berör två eller flera postanstalter.

Generalpoststyrelsen framhåller i anslutning härtill, att då det gällde att taga ställning till huruvida och i förekommande fall vilka undantag, som vid tillämpning av det föreslagna systemet skulle föreskrivas, man borde betänka, att varje undantag komplicerade tillämpningen av föreskrifterna till förfång för såväl korrespondenterna som postfunktionärerna. Förutsättning för att systemet överhuvudtaget skulle kunna tillämpas vore, att undantag av åtminstone större betydelse icke föreskreves. Beträffande de föreslagna, under 1)–4) i det föregående angivna undantagen anför styrelsen bland annat.

1) Anledningen till att man velat undantaga de rörliga brevlådorna är — såsom förut framhållits — svårigheten att vid lådornas tömning kontrollera, huruvida de med lokalporto frankerade försändelserna verkligen nedlagts i

lådorna inom den tömmande postanstaltens adressområde. Man befarar, att allmänheten snart skall komma underfund med denna svaghet i kontrollen och använda sig av den, varigenom postverket skulle undandragas viss portoinkomst.

2) Ett undantag för sådana försändelser, som utdelas genom eller inkomma från vissa postombud eller lösväskor, synes icke kunna medföra några mera avsevärda komplikationer. Däremot skulle frånvaron av ett sådant undantag få vissa orimliga konsekvenser. De fall, där detta undantag skulle få någon praktisk betydelse, äro fåtaliga.

3) och 4) Det måste anses möjligt att giva postförare och lantbrevbärare å linjer, som beröra två eller flera postanstalter, sådana instruktioner, att större svårigheter icke behöva uppstå i fråga om lokalportots tillämpning på sådana linjer.

Då det vore undantagen, som medförde svårigheter att få ett klart och lättfattligt uttryck i definitionens form för en lösning på sätt de hörda postmyndigheterna ifrågasatt av lokalportofrågan enligt den skenbart mycket enkla principen adressområde lika med lokalportoområde, har generalpoststyrelsen ansett det böra undersökas, vilka följder ett godkännande av principen utan undantag eller med färre undantag skulle föra med sig.

Efter att hava prövat olika alternativ i detta avseende har styrelsen stannat för följande definition såsom varande den, vilken enligt styrelsens mening bäst skulle kunna tillgodose önskemålet om utvidgning av möjligheterna att på landsbygden utnyttja lokalportot.

Mot lokalporto befordras försändelse, som avlämnas till postbefordran inom utlämningsområdet för den postanstalt, dit försändelsen är adresserad. Försändelse, som nedlägges i brevlåda, vilken befordras med järnväg, spår-vagn, å landsväg eller sjöledes, må dock befordras mot lokalporto endast om brevlådan befordras inom ett och samma utlämningsområde.

Därest i stad, köping eller municipalsamhälle finnas två eller flera postanstalter, skola dessa i förevarande hänseende betraktas såsom en och samma adresspostanstalt med ett gemensamt utlämningsområde.

Generalpoststyrelsen äger föreskriva de undantag från dessa bestämmelser, som med hänsyn till lokala förhållanden kunna finnas erforderliga.

Med avseende å det föreslagna undantaget i fråga om rörliga brevlådor framhåller generalpoststyrelsen bland annat följande.

För närvarande utgår i allmänhet riksporto för brev, som befordras med rörliga brevlådor. I stort sett skulle alltså undantaget icke medföra några ändringar i förhållande till vad som i detta hänseende nu gäller. Till största delen användas också de rörliga brevlådorna för befordran av försändelser utom den egna postanstaltens adressområde. Det kan vidare sägas, att dessa brevlådor i regel utgöra endast en komplettering av den ordinarie postgången, som postverket har att vidkännas dryga utgifter för. Sett ur denna synpunkt kan det därför icke anses ologiskt att förvägra nedsatt porto för denna extra befordran. Dock skulle vissa särskilt för allmänheten svårförståeliga förhållanden uppkomma vid tillämpningen av denna definition. Vidare inträffar det ofta, att buschaufför, postförare eller lantbrevbärare tömma vid trafikvägen uppsatta fasta brevlådor. Då försändelser, som upphämtas ur dessa fasta lådor i allmänhet nedläggas i brevlådan å fordonet, skulle definitionen medföra, att även posten ur dessa fasta lådor behandlas som riksförsändelser. För att före-

bygga misstag vid taxeringen måste dessa lådor liksom de rörliga brevlådorna vid tillämpning av den sist anförda definitionen förses med anslag att de få användas endast för riksfrankerade försändelser.

Beträffande de praktiska verkningarna av den föreslagna bestämningen av lokalportorätten innehåller generalpoststyrelsens skrivelse bland annat följande.

Inom de större städerna förekommer, att spårvägs- och busslinjerna i vissa fall betjäna även intilliggande samhällen. Av kostnadshänsyn och ofta även av trafiktekniska skäl kan postverket icke mellan varje adressområde låta tomma å dylika linjer medföljande brevlådor. För de största städernas vidkommande synes därför hela linjen böra tillhöra ett och samma adressområde. Av praktiska skäl synes ej heller någon ändring av de nuvarande stora lokalportoområdena för Stockholm och Göteborg böra vidtagas, trots att dessa områden otvivelaktigt medföra en särställning. Vissa inom Kristianstads, Jönköpings och Karlskoga städers områden belägna poststationer, vilka ligga skilda från bebyggelsen inom det egentliga stadsområdet, böra enligt generalpoststyrelsens mening utgöra särskilda adressområden. I ytterligare några få fall skulle den ifrågasatta lokalportodefinitionen medföra ändringar i nuvarande förhållanden beträffande lokalportots tillämpning i samhällen med två eller flera postanstalter. Å andra sidan skulle genom denna definition en önskvärd förenkling av lokalportobestämmelserna åstadkommas och det av riksdagen uttalade önskemålet om större likställighet mellan stad och landsbygd tillgodoses.

Vad angår det *ekonomiska resultatet av ett genomförande av generalpoststyrelsens förslag* har styrelsen beräknat, att en inkomstminskning av omkring 463 000 kronor per år skulle uppkomma vid genomförande av förslaget. Styrelsen framhåller, att den icke anser denna inkomstminskning vara av den storleksordning, att den under normala förhållanden kunde anses utgöra hinder för frågans lösning. Med hänsyn till nuvarande budgetläge anser styrelsen dock tidpunkten för förslagets genomförande kunna diskuteras. Generalpoststyrelsen erinrar beträffande storleken av portoförlusten om att besparingsberedningen på sin tid beräknat den vinst, som skulle tillföras postverket genom värdebrevbäringens indragning i Stockholm, Göteborg och Malmö till 700 000 kronor per år. Detta belopp hade ansetts vara av sådan storleksordning, att dessa tre städer borde berövas den förmån, som utbäring av värdeförsändelser, postanvisnings- och postgiromedel inneburit, oaktat dessa städer svarade för 41 % av hela Sveriges postuppbörd. Den beräknade kostnaden för utvidgningen av lokalportots tillämpningsområde å landsbygden utgjorde, anför styrelsen, något mindre än $\frac{2}{3}$ av vinsten på värdebrevbäringens indragning, och åtgärden medförde en sänkning av portot å landsbygden, vilken beträffande de delar, som betjänades av lantbrevbäring, nu ensam innehade förmånen att få värdeförsändelser m. m. hemburna. Ur rent affärsmässig synpunkt föreläge enligt styrelsens mening icke heller något skäl att utvidga lokalportot. I städerna och de stadsliknande samhällena, som enligt den nuvarande definitionen hade den största nyttan av lokalportoförmånen, medförde nämligen posttrafikens koncentration en minskning av postverkets självkostnad för varje enskild försändelse.

Generalpoststyrelsens i det föregående refererade förslag är, såsom styrelsen framhåller, avsett att vara ett positivt bidrag i det syfte, som avses i riksdagens framställning. Styrelsen erinrar emellertid, att styrelsen vid olika tillfällen uttalat önskemålet om ett gemensamt riksporto för alla inrikes brev, och anför i samband därmed bland annat följande.

SlopanDET av lokalportot kunde visserligen beräknas minska antalet lokal-försändelser men dock icke i så hög grad, att postverkets inkomst därigenom skulle sjunka. Vid sådant förhållande syntes borttagandet av lokalporto böra vara att föredraga framför en utvidgning av detsamma, som skulle tillskynda verket en inkomstminskning. Styrelsen hade dock för närvarande icke ansett sig böra förorda en taxepolitik, som skulle så inbjuda till konkurrens med postverket, som en höjning av lokalportot med 100 % skulle göra.

Å andra sidan såge styrelsen icke gärna, att sådana åtgärder nu vidtoges, som skulle för framtiden försvåra införandet av ett allmångiltigt riksporto. Styrelsen hade tidigare ansett ett borttagande av lokalportot kunna ske vid en sänkning av riksportot till 10 öre. Sedan numera riksportot höjts från 15 till 20 öre, syntes tidpunkten för en sänkning av riksportot till 10 öre ha alltmera avlägsnats. Vid sådant förhållande och då ett tillmötesgående av riksdagens krav om utvidgad tillämpning av lokalportoförmånen komme att än mer framhäva olägenheterna av två inrikes brevporton, syntes kunna ifrågasättas, huruvida icke ett gemensamt riksporto skulle kunna fastställas, då brevportot åter kunde nedsättas till 15 öre. I samband med sänkningen av riksportot skulle då lokalportot höjas till samma belopp. Vid 1942 års riksdag ifrågasattes, att även lokalportot skulle höjas med 5 öre samtidigt med höjningen av riksportot, då eljest städernas invånare skulle gynnas framför lantbefolkningen. Med anledning härav ville generalpoststyrelsen erinra, att över 70 % av riksbreven härrörde från städer och stadsliknande samhällen och återstoden från landsbygden. Av portohöjningen på riksbreven fölle sålunda endast något mer än en fjärdedel på landsbygdens befolkning, vilken utgjorde omkring två tredjedelar av rikets hela folkmängd. En höjning av portot för lokalbrev, av vilka närmare 90 % avsändes av korrespondenter i städer och stadsliknande samhällen, skulle innebära en ytterligare beskattning av befolkningen i dessa samhällen. Generalpoststyrelsen saknade sålunda anledning att av nämnda skäl förorda en omedelbar höjning av lokalportot; däremot ville styrelsen icke motsätta sig en sådan höjning, om en dylik åtgärd kunde anses påskynda en önskvärd övergång till antagandet av ett gemensamt riksporto.

Generalpoststyrelsens skrivelse utmynnar i det uttalandet, att styrelsen ville förorda den i det föregående å s. 9 angivna lokalportodefinitionen såsom det bästa sättet att tillmötesgå riksdagens önskemål om utvidgning av möjligheterna att på landsbygden utnyttja lokalportot.

Två av de till generalpoststyrelsens biträde vid utredningen förordade sakkunniga hava till skrivelsen fogat *särskilda yttranden*.

Herr *Hansson* i Vännäsby har förklarat sig förstå de väsentliga tekniska svårigheter, som möta att låta den kommunala och postala indelningen sammanfalla, när det gäller att bestämma områden för tillämpningen av lokalporto, men har likväl ansett även den av generalpoststyrelsen föreslagna ändringen vara ur allmänhetens synpunkt mindre tillfredsställande. Såväl de kommunala organen som sockenborna hade i allt större utsträckning fått ett

behov av att skicka brev, meddelanden, deklARATIONER och annat mestadels i det allmännas intresse, och det syntes naturligt att en sådan lokal korrespondens skulle ske med lokalporto över hela landet, oberoende av kommunernas art och storlek eller postala förhållanden. Något alternativ rörande en lösning enligt denna linje hade emellertid icke utarbetats eller kunnat tagas under prövning. I frågans läge och då de statsfinansiella förhållandena kunde utgöra ett skäl för uppskov med en större omläggning av distriktsindelningen, hade herr Hansson ansett sig böra stanna för att tillstyrka generalpoststyrelsens förslag, men han vidhölle likväl uppfattningen att rättviseskäl och kommunala ändamålsenlighets-skäl talade för att den kommunala indelningen lades till grund för den postala taxindelningen.

Herr *Werner* har anfört följande.

Ehuru jag vid behandlingen av frågan om förhöjt brevpporto vid 1942 års riksdag företrädde den uppfattningen att höjningen av portot, vilken uteslutande betingades av statsfinansiella skäl, bort omfatta lokalportot liksom även portot å brevkort med 5 öre för lägsta viktsatsen, delar jag dock nu, sedan riksdagen beslutat annorlunda i frågan, helt generalpoststyrelsens förslag till definition rörande lokalportots tillämpningsområde.

Då emellertid i skrivelsen yppats starka betänkligheter mot åtgärden ur ekonomisk synpunkt, finner jag det angeläget att framhålla, att den befarade inkomstminskningen, såsom generalpoststyrelsen i annat sammanhang även påvisar, komme att motverkas av den ökade postfrekvensen. I vart fall anser jag icke den kvarstående inkomstminskningen vara av den storleksordning, att den bör lägga hinder i vägen för genomförandet av det mycket begränsade men tekniskt sett väl genomförbara förslaget som utformats av generalpoststyrelsen, vilket synes ägnat att främja en ökad likställighet mellan landsbygd och stadssamhällen att mera likvärdigt utnyttja de fördelar som lokalportot erbjuder.

Skulle vid den slutliga prövningen statsfinansiella skäl det oaktat anses utgöra hinder för reformens genomförande, anser jag, att en viss höjning av lokalportot, exempelvis till 15 öre, må företagas för att minska den klyfta som nu råder emellan lokalporto och riksporto. Jag delar härvid icke generalpoststyrelsens uppfattning, att en minskning i postbefordringen å detta område skulle inträda, enär möjligheterna till privat förmedling av lokalpost numera måste anses mycket begränsade och därjämte torde visa sig mycket oekonomiska. Sedan mera normala förhållanden inträtt, borde det genom en sänkning av riksportot till 15 öre vara möjligt att vinna vad även jag anser önskvärt, ett enhetligt riksporto.

I olika avsnitt av styrelsens utredning påvisas den vitt skiljaktiga grad av ekonomisk bärighet, som råder beträffande postbefordringen inom olika delar av landet. Det torde vara överflödigt att framhålla, att postverket, liksom i regel statens affärsdrivande verk vart för sig, måste betraktas såsom ett ekonomiskt helt och ett ekonomiska synpunkter huvudsakligen böra läggas på det totala driftresultatet. I annat fall skulle den utjämningsprincip, som är avsedd att ligga till grund för statsdriften, i allvarlig grad komma att äventyras. Jag vill sålunda icke medverka till åtgärder eller uttalanden, vilka framdeles kunna verka hindrande på postväsendets fortsatta utveckling å landsbygden.

Sedan vid ärendets beredning inom kommunikationsdepartementet fråga uppkommit, huruvida den av generalpoststyrelsen förutsedda inkomstminsk-

ningen vid genomförandet av styrelsens förslag beträffande utsträckning av lokalportots tillämpningsområde lämpligen kunde förebyggas genom att öka portot för lokalförsändelser i den lägsta viktsatsen från 10 till 15 öre, har generalpoststyrelsens yttrande under hand inhämtats rörande de ekonomiska verkningarna av en sådan portohöjning. I en med anledning härav avgiven *promemoria* har styrelsen anfört följande.

Portoinkomsten för lokalbrev kan för närvarande, vid ett porto av 10 öre, beräknas till i runt tal 3,0 miljoner kronor.

Om lokalportot höjes till 15 öre, inträder säkerligen en ej obetydlig minskning av lokalbreven. Huru stor denna minskning kan komma att bli, är det givetvis omöjligt att i förväg beräkna. Tidigare har man ansett, att en höjning med 100 % av lokalportot skulle medföra, att postverket ginge miste om ungefär $\frac{1}{3}$ av lokalbreven. Möjligen kan man räkna med att nedgången skulle bli något mindre vid en höjning med endast 50 %. Sannolikt kan man dock icke räkna med mindre nedgång än $\frac{1}{4}$ eller lägst $\frac{1}{5}$.

De ekonomiska verkningarna vid dessa olika alternativ framgår av följande sammanställning.

	Reducering med		
	$\frac{1}{3}$ tusental kr.	$\frac{1}{4}$ tusental kr.	$\frac{1}{5}$ tusental kr.
Inkomst med nuvarande porto.....	3 000	3 000	3 000
Ökad inkomst vid höjning av portot till 15 öre	1 500	1 500	1 500
Summa	4 500	4 500	4 500
Minskning på grund av nedgång i antalet försändelser	1 500	1 125	900
Rest	3 000	3 375	3 600
Utvidgningen av lokalportot enligt utred- ningen medför vid ett lokalporto av 15 öre en minskning av	250	250	250
Återstående portoinkomst	2 750	3 125	3 350
Nettominskning (—) resp. ökning (+) av portoinkomsterna.....	— 250	+ 125	+ 350

Av allt att döma kan man, om lokalportot höjes till 15 öre men rätten att sända lokalbrev samtidigt utvidgas enligt utredningen, icke räkna med någon nämnvärd ökning av portoinkomsterna.

Generalpoststyrelsen erinrar i detta sammanhang, hurusom bevillningsutskottet vid 1922 års riksdag framhållit angelägenheten av att lokalportot betydligt nedsattes, enär den lokala brevbefordringen eljest komme att alltmera undandragas postverket. På grund härav hade riksdagen icke nöjt sig med att sänka riksportot från 20 till 15 öre utan hade återinfört det särskilda lokalporto på 10 öre, som varit gällande intill den 1 juli 1920.

I detta sammanhang anser jag mig böra beröra *vissa andra postavgiftsfrågor*, vilka för närvarande äro beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Med skrivelser den 15 april och den 20 juni 1942 har besparingsberedningen överlämnat två av beredningens postkommitté upprättade promemorior, den ena angående höjning av avgifterna i postgiro- och postanvisningsrörelserna och den andra angående avgifterna för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter. Över de sålunda framlagda förslagen har generalpoststyrelsen avgivit utlåtanden.

Beträffande postgirorörelsen har besparingsberedningens postkommitté förordat en genomgående höjning av nuvarande avgifter samt införande av särskild avgift jämväl för girering, vilken hittills varit avgiftsfri. Såsom motivering till sitt förslag har kommittén anfört bland annat, att postgirorörelsen, enligt kommitténs förmenande, för närvarande icke lämnade ett tillfredsställande ekonomiskt resultat. Kommittén har ansett, att en verksamhet av postgirorörelsens omfattning och natur borde lämna ett betydligt större överskott än det rörelsen utvisat. De redovisade överskotten anses därjämte icke hava inneburit motsvarande verkliga vinster, beroende bland annat på att i postgirokontorets driftkostnader icke inräknats kostnaderna vid fondering jämväl av statens andel i pensionskostnader för anlitad personal eller ränta på det kapital, som nedlagts i postgirokontorets inventarier. Vidare förmenar kommittén, att för avsättningen till förnyelsefond årligen bort disponeras väsentligt större belopp av de inflytande medlen än som nu sker. Slutligen ger kommittén uttryck åt den uppfattningen, att den ersättning, som tillgodoföres postverket för postgirorörelsens handhavande vid postanstalterna, under de senare åren varit för låg. Enligt en på kommitténs föranstaltande inom postverket verkställd utredning — vilken i tillämpliga delar grundats på en tidigare utförd undersökning av kostnaderna för postverkets olika rörelsegrenar år 1929 — beräknas kostnaderna för postgirorörelsens handhavande år 1940 hava överstigit den erhållna ersättningen med omkring 1 580 000 kronor. Även om — med hänsyn till att verkningarna av rörelsens stegring sedan år 1929 och vidtagna rationaliseringsåtgärder icke kunnat beaktas i utredningen — kostnaderna ifråga reducerades med 25 %, hade det verkliga överskottet å postgirorörelsen år 1940, vilket i bokföringen upptagits till närmare 1 650 000 kronor, enligt kommitténs uppfattning varit obetydligt. Förutom de anförda synpunkterna framhåller kommittén såsom ytterligare skäl för nya och höjda avgifter angelägenheten av att avgifterna bättre avvägas med hänsyn till den nytta allmänheten har av postgirorörelsen.

I fråga om postanvisningsrörelsen föreslår postkommittén likaledes en genomgående avgiftshöjning, vilken beräknas medföra en årlig inkomstökning av ungefär 500 000 kronor. Underskottet å denna rörelsegren, vilket för år 1936 belöpt sig till omkring 1 500 000 kronor och för år 1940 av kommittén ansetts kunna uppskattas till ännu högre summa, skulle härigenom kunna minskas med motsvarande belopp.

I sitt utlåtande över postkommitténs förslag i denna del meddelar generalpoststyrelsen, att styrelsen numera låtit verkställa en utredning om ifrågasvarande rörelsegrenars ekonomi under år 1941. Efter att hava erinrat om att vid uppgörande av de särskilda boksluten för postgirorörelsen följts samma

principer i fråga om beräkning av pensionskostnader, ränta å statskapital och avsättning till förnyelsefond, som hittills ansetts böra tillämpas inom statens affärsdrivande verk, upplyser styrelsen, att i den nya utredningen alternativt räknats med ränte- och pensionskostnader enligt de av kommittén angivna grunderna. Därvid hava driftkostnaderna befunnits stiga med 325 000 kronor, motsvarande något över 2 % av totalutgifterna. Enligt styrelsens uppfattning vore detta belopp icke av den storleksordning, att det kunde tillmätas avgörande betydelse vid bedömandet av rörelsens ekonomi. Vad angår den av kommittén åberopade utredningen rörande postverkets kostnader för postgiro-rörelsen år 1940 anför styrelsen, att denna utredning, som grundats på en arbetstidsundersökning avseende poströrelsen år 1929, icke syntes kunna åberopas såsom skäl för ändrade grunder beträffande ersättningen åt postverket för postgiro-rörelsens handhavande. Enligt den nya utredningen skulle vinsten av postgiro-rörelsen för år 1941 — beräknad enligt hittillsvarande grunder — uppgå till omkring 2 270 000 kronor, däri icke inberäknat ett belopp av 1 100 000 kronor, avsett för nedskrivning av värdet å obligationer. För vartdera av åren 1942 och 1943 har styrelsen räknat med ett överskott av omkring 5 000 000 kronor å postgiro-rörelsen. Vid bokslutet för år 1942 har sedermera framträtt en vinst av omkring 4 550 000 kronor efter nedskrivning av obligationsvärden. Förlusten å postanvisningsrörelsen skulle enligt styrelsens utredning — i stället för att hava ökats — hava nedgått från omkring 1 500 000 kronor år 1936 till omkring 900 000 kronor år 1941. I fråga om den principiella avvägningen av postgiro- och postanvisningsavgifterna har styrelsen andragit synpunkter väsentligen avvikande från postkommitténs inställning. Härutinnan torde jag få hänvisa till handlingarna.

Vad angår befodringsavgifterna för tidningar och tidskrifter har besparingsberedningens postkommitté uttalat bland annat att, därest ekonomiska principer skulle tillämpas på taxesättningen, en avgiftshöjning å tidningsabonnemangen erfordrades i sådan omfattning, att en ökad inkomst av i runt tal 1 000 000 kronor per år tillfördes postverket.

Generalpoststyrelsen har i sitt remissyttrande meddelat, att styrelsen redan år 1939 övervägt att låta företaga en kostnadsberäkning rörande tidningsrörelsen och utreda förutsättningarna för eventuella ändringar i gällande tidningsförordning. Enligt styrelsens uppfattning kunde en dylik undersökning icke lämpligen företagas, förrän den ekonomiska situationen tillräckligt stabiliserats efter krislägets upphörande. Någon avgiftsändring av mera stadigvarande natur borde därför icke genomföras under nuvarande förhållanden. Styrelsen avsåge emellertid att snarast möjligt upptaga frågan om översyn av tidningsförordningen till ny behandling.

Utgångspunkten för den av generalpoststyrelsen verkställda utredningen har varit riksdagens i skrivelse år 1942 gjorda hemställan om undersökning av möjligheterna att i större utsträckning än hittills utnyttja lokalporto inom vissa områden på landsbygden. Generalpoststyrelsen har, oaktat att styrelsen tidigare vid olika tillfällen uttalat önskemålet om gemensamma portosatser

*Departements-
chefen.*

för alla inrikes brev, ansett sig böra framlägga ett positivt förslag i riksdags-skrivelsens syfte oberoende av att förslaget genomförande eventuellt skulle medföra kostnader, till vilka inkomsterna från landsbygdens posttrafik icke förslå.

I det angivna syftet har generalpoststyrelsen tagit under omprövning tre olika huvudalternativ för en utsträckt tillämpning av lokalportoförmånen. Styrelsen har sålunda undersökt möjligheten av en indelning i lokalportoområden dels på grundval av kommungränserna, dels med hänsyn till förekomsten av tät bebyggelse inom visst område och dels med gränsdragning efter de olika postanstaltarnas adressområden. Intetdera av de två förstnämnda alternativen har ansetts kunna läggas till grund för en utsträckning av lokalportorätten. Nu bestående postförhållanden äro ordnade utan hänsyn till kommungränserna, och landskommunerna förete i fråga om storlek, folkmängd och postala anstalter så stora skiljaktigheter, att ett fastställande av lokalportoområden på grundval av den kommunala indelningen skulle medföra väsentliga svårigheter och icke heller motsvara rimliga krav på rättvisa. Även en anordning med särskilda lokalportoområden för orter med tät bebyggelse skulle medföra stora praktiska och andra olägenheter. Om lokalportoområde bestämdes exempelvis såsom område, för vilket stadsplan är gällande, skulle vissa områden, inom vilka lokalporto för närvarande får användas, komma att berövas denna förmån. En utsträckning av lokalportots tillämplighet till områden, för vilka byggnadsplan eller utomplansbestämmelser gälla, skulle å ena sidan bringa lokalporto i tillämpning inom ett stort antal sinsemellan olikartade områden men å andra sidan ställa landsbygden i övrigt helt utan lokalportoförmånen.

Generalpoststyrelsen har slutligen stannat för att förorda att, om en utsträckning av lokalportoförmånen anses böra ske, adressområdet i princip skall utgöra lokalportoområde. Huvudregeln skulle därvid bliva, att lokalporto skall utgå, om försändelsen avlämnas till postbefordran inom utlämningsområdet för den postanstalt, till vilken försändelsen är adresserad. Denna huvudregel har dock befunnits böra i vissa avseenden jämkas. Sålunda skulle försändelse, som nedlägges i brevlåda, vilken befordras med järnväg eller spår-vagn, å landsväg eller sjöledes, få befordras mot lokalporto endast om brevlådan framföres enbart inom ett och samma utlämningsområde. Därest i stad, köping eller municipalsamhälle finnas flera postanstalter, skulle dessa betraktas såsom en och samma adresspostanstalt med gemensamt utlämningsområde. Generalpoststyrelsen skulle äga föreskriva de jämkningar i dessa regler, som kunna befinnas erforderliga med hänsyn till lokala förhållanden.

För min del har jag funnit den av generalpoststyrelsen föreslagna regeln lämplig för sitt ändamål. I förhållande till nu gällande definition — enligt vilken lokalförsändelse kännetecknas antingen av att försändelsen befordras allenast inom vissa samhällen eller särskilt bestämda områden eller, såvitt angår landsbygden, av sättet för postens befordran eller utdelning — bygger den nu föreslagna definitionen i princip allenast på en faktor, nämligen att inlämning och utlämning sker inom samma postadressort. De undantag från huvudprincipen, vilka i definitionen göras beträffande brev som be-

fordras medelst rörliga brevlådor eller postbehandlas inom sådana städer, köpingar och municipalsamhällen, vilka hava flera postanstalter, synas mig vara befogade. Skulle tillämpningen av dessa undantag i enstaka fall föranleda svårigheter eller skulle andra undantag från huvudregeln befinnas erforderliga, kan generalpoststyrelsen med stöd av den befogenhet, som enligt förslaget skulle tillkomma styrelsen, vidtaga erforderliga jämkningar. Denna befogenhet är avsedd framför allt att giva styrelsen möjlighet å ena sidan att förhindra, att lokalportot bleve tillämpligt inom orimligt stora områden — t. ex. i sådana fall, då ett samhälle inkorporerade vidsträckta landsbygdsområden, inom vilka finnas särskilda postanstalter belägna på långt avstånd från den egentliga samhällsbebyggelsen — och å andra sidan att bestämma, att en postanstalt, som är belägen utanför ett samhälles administrativa gräns men så nära densamma att området såväl ur bebyggelsesynpunkt som postalt sett intimt sammanhänger med samhället, skall anses tillhöra samma utlämningsområde som postanstalten eller postanstalterna inom samhället. Någon ändring beträffande de nuvarande särskilda lokalportoområdena för Stockholm och Göteborg är icke avsedd.

En olägenhet med den föreslagna definitionen är uppenbarligen det förhållandet att försändelser, vilkas avsändare och mottagare äro bosatta inom samma kommun, likväl måste taxeras såsom riksförsändelser, därest de avlämnas till befordran inom annat postutlämningsområde än det, inom vilket mottagaren bor. Såsom framhållits i ett av de vid generalpoststyrelsens skrivelse fogade särskilda yttrandena, innebär detta bland annat att korrespondens, som kommunala organ eller enskilda hava att i det allmännas intresse ombesörja inom kommunen, under vissa förhållanden måste beläggas med riksporto. Emellertid lär denna olägenhet icke kunna undgås, därest man, såsom i detta sammanhang är naturligt, såsom grund för lokalportorätten lägger avsändarens och adressatens samhörighet med samma postanstalt utan att fästa avseende vid den kommunala indelningen. En bestämning av lokalportorätt på grundval av sistnämnda indelning skulle, såsom utredningen giver vid handen, medföra olägenheter, vilka till omfattning och betydelse vida överväga den, varom nu är fråga.

I ekonomiskt avseende har generalpoststyrelsen beräknat, att genomförandet av dess förslag skulle komma att medföra en minskning av postverkets inkomster med omkring 460 000 kronor för år. I rådande läge anser jag angeläget att förebygga, att en nettominskning i postverkets inkomster uppkommer. För sådant ändamål synes närmast någon ökning av lokalportot och företrädesvis av avgiften i den lägsta viktsatsen böra komma under övervägande. En höjning av den nuvarande lägsta portosatsen för lokalbrev från 10 till 15 öre skulle minska differensen mellan portosatserna för de båda slagen av brev i denna viktklass till samma belopp, 5 öre, som gällde närmast före den år 1942 företagna höjningen av riksportot, då denna viktsats i riksporto betingade 15 öre och i lokalporto liksom nu 10 öre. Enligt min mening bör en utsträckning av lokalportorättens giltighetsområde förbindas med en sådan ändring av den lägsta lokalportosatsen.

I samband med en dylik ändring torde viktsatserna för lokalporto lämpligen böra bringas till överensstämmelse med vad som i detta avseende gäller för riksporto genom att den nuvarande högsta viktgruppen för lokalporto slopas, så att samma portosats blir gällande för brev med en vikt av över 250 gram som för brev med 125—250 grams vikt. I övrigt kunde det ligga närmast till hands att lämna lokalportobeloppen orubbade. Emellertid skulle härvid uppstå en annan proportion mellan portosatserna för olika viktgrupper än den, som hittills tillämpats och som alltjämt skulle gälla beträffande riksportot. Portobeloppen för de tre viktgrupperna skulle sålunda bli för lokalportot 15, 20 och 30 öre, medan beloppen för riksportot utgöra 20, 40 och 60 öre. Då en sådan avvikelse från de vanliga relationerna skulle vålla vissa olägenheter i den praktiska posttjänsten och dessutom principiellt kan anses mindre tilltalande, har jag ansett mig böra förorda en proportionell höjning av portosatserna för samtliga viktgrupper. Beloppen skulle vid bifall härtill bli 15, 30 och 45 öre. Enligt vad jag inhämtat skulle de angivna ändringarna beträffande de högre viktgrupperna vara utan betydelse för postverkets ekonomi, och ej heller ur korrespondenternas synpunkt torde de spela någon nämnvärd roll.

Givetvis kan en portohöjning ur skilda synpunkter giva anledning till invändningar. Frågan om åtgärdens lämplighet med hänsyn till dess verkningar på postverkets inkomster har redan i det föregående delvis berörts. I den förut återgivna, inom generalpoststyrelsen upprättade promemorian har framhållits att, om lokalportot höjdes till 15 öre samtidigt med lokalportorättens utvidgning inom vissa landsbygdsområden, man sannolikt icke kunde räkna med någon nämnvärd ökning av portoinkomsten. Någon inkomstökning är emellertid i detta sammanhang icke äsyftad, utan det är för ifrågasatt ändamål tillfyllest att förebygga den inkomstminskning, som vid oförändrade portosatser skulle följa av lokalportoförmånens utsträckning. I detta avseende framgår av de anförda siffrorna, att en sådan effekt skulle inträda, om minskningen i antalet försändelser icke bleve större än 27—28 %, och att i varje fall inkomstförlusten måste bli obetydlig, även om nedgången i antalet försändelser skulle bli något större.

En annan invändning, som kan riktas mot den ifrågasatta åtgärden, hänför sig till önskvärdheten av att under rådande prisstopp i möjligaste mån undvika taxehöjningar. Denna synpunkt är givetvis i och för sig av vikt. Beaktas bör emellertid, att här icke är fråga om en isolerad taxehöjning utan om en utjämning av portokostnaderna mellan olika delar av landet. Höjning av taxan för vissa områden motsvaras sålunda av sänkning för andra områden, och totaleffekten blir en i stort sett orubbad genomsnittlig belastning av korrespondenterna. Ur denna synpunkt synes mig hinder icke böra möta mot att nu genomföra den avsedda omläggningen. Erinras må också, att nu gällande lokalportosatser oförändrade bestått ända sedan år 1919 med undantag för perioden 1 juli 1920—30 september 1922, då lokalportorätten var upphävd.

På grund av vad här anförts och då jag finner den utjämning mellan stad och landsbygd av postala förmåner, varom här är fråga, vara så betydelsefull, att den icke längre bör undanskjutas, anser jag mig böra tillstyrka, att en ut-

sträckning av lokalportoförmänen kommer till stånd enligt det av generalpoststyrelsen förordade förslaget och att samtidigt en höjning av lokalportosatserna vidtages på sätt nyss angivits.

Den tillstyrkta omläggningen synes böra tillämpas från och med den 1 juli 1944.

Jag anser mig slutligen böra framhålla, att ett bifall till det av mig förordade förslaget skulle skapa ett gynnsamt utgångsläge för en även enligt min mening önskvärd framtida övergång till ett enhetligt riksporto. En sådan övergång kan nämligen utan större olägenhet äga rum vid den tidpunkt, då de ekonomiska förhållandena medgiva en sänkning av det lägsta riksportot från nuvarande belopp 20 öre till det före senaste portohöjning gällande beloppet 15 öre. Övergången till ett enhetligt riksporto skulle däremot otvivelaktigt ställa sig svårare, därest en utsträckning av lokalportoförmänen även till landsbygdsområden ägde rum vid en lägsta portosats av 10 öre och däremot svarande portosatser för de högre viktgrupperna.

Vad angår den av besparingsberedningens postkommitté väckta frågan om höjning av avgifterna i postgiro- och postanvisningsrörelserna, synes mig den av generalpoststyrelsen framlagda nya kostnadsutredningen giva stöd för uppfattningen, att frågorna om dessa rörelsegrenars lönsamhet samt om lämpligheten i övrigt av att företaga taxehöjningar beträffande nämnda rörelsegrenar äro att bedöma väsentligen annorlunda än på grundvalen av det material, som stått till besparingsberedningens förfogande. I själva verket synes postgiro-rörelsen under de senaste åren — även om hänsyn togs till att delvis olika grunder kunna hava tillämpats vid beräkningarna och att dessa enligt sakens natur måste bliva tämligen approximativa — hava uppvisat ett icke obetydligt överskott. Till det förbättrade resultatet härutinnan torde, förutom rörelsens kraftiga utveckling, vidtagna rationaliseringsåtgärder hava väsentligt medverkat. I postanvisningsrörelsen synas förlusterna hava minskats. Betraktade som en helhet lämna rörelsegrenarna enligt min uppfattning en i nuvarande läge tillfredsställande vinst, och anledning torde icke förefinnas att för närvarande vidtaga några avgiftshöjningar.

En ändring av befodringsavgifterna för tidningar och periodiska tidskrifter torde böra föregås av en ny utredning angående denna verksamhetsgrens ekonomi. I likhet med generalpoststyrelsen finner jag emellertid en dylik utredning icke böra verkställas i nu rådande ekonomiska läge. Om en reglering av avgifterna skulle befinnas erforderlig, bör denna vidtagas på längre sikt. Att nu företaga en provisorisk höjning av ifrågavarande avgifter synes mig icke stå i överensstämmelse med den av statsmakterna förda pris- och lönestoppspolitik. Något förslag om ändring i 1932 års tidningsförordning torde därför icke böra föreläggas riksdagen på grundval av föreliggande material.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för tillämpning av de särskilda avgifter, som äro eller kunna bliva stadgade för lokalbefordran av vissa slags postförsändelser, godkänna följande grunder, att lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1944, nämligen:

att mot lokalporto må befordras försändelse, som avlämnas till postbefordran inom utlämningsområdet för den postanstalt, till vilken försändelsen är adresserad; dock att försändelse, som nedlägges i brevlåda, vilken befordras med järnväg eller spårvagn, å landsväg eller sjöledes, må befordras mot lokalporto endast om brevlådan framföres enbart inom ett och samma utlämningsområde,

att därest i stad, köping eller municipalsamhälle finnas två eller flera postanstalter, dessa i förevarande hänseende skola betraktas såsom en och samma adresspostanstalt med ett gemensamt utlämningsområde,

samt att generalpoststyrelsen må äga föreskriva de jämkningar i nu angivna bestämmelser, som med hänsyn till lokala förhållanden kunna finnas erforderliga;

dels ock besluta, att befordringsavgiften för inrikes brev, som är lokalförsändelse, skall från och med den 1 juli 1944 utgöra:

om brevets vikt icke överstiger 20 gram	15 öre
» vikten överstiger 20 men icke 125 gram	30 »
» » » 125 » » 500 »	45 »

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sigurd Lang.